

mbt9710@gmail.com
המו"ל שלום צדוק
רחוב אריאלי 16/5
ביתר עילית
055-6783-221

העלון יוצא לאור בסיוע
 משפחת המנוח
 הרה"ג יוסף צדוק זצ"ל

העלון מוקדש לע"נ
 רבי יוסף בן חיים צאלח זצ"ל
 נפטר ה' כסלו ה'תשע"ז

חודש אדר תשע"ח
עלון מס' 14

מסילות בני תימן

על שם רבינו יחיא צאלח (מהרי"ץ) זצוק"ל, גאון רבני תימן (ה'תע"ה-ה'תקס"ו)
 לזכרו של הרה"ג רבי יוסף צדוק זצ"ל

קיימו וקיבלו של הרה"ג רבי יוסף צדוק זצ"ל

למתיבתות ולאחר מכן ללמוד בישיבות? הנהלת בית הספר גילו כי רבי יוסף זצ"ל, היה בסוף שנה מעביר מיומני בית הספר שמות וכתובות של הילדים לפעילים שישפיעו על ההורים, כדי שיעבירו את ילדיהם ללמוד במתיבות וישיבות. רבי יוסף זצ"ל, זכה שבזכותו ילדי ישראל יצאו בני תורה, ובנו בתים של תורה.

רבי יוסף תמך במשך עשרות שנים, בישיבת בין הזמנים לע"נ אביו ר' חיים ז"ל, בשכונת רמת אהרון בבני ברק, ואף בעוד מוסדות תורה נוספים, אהבתו לתורה לא ידעה גבולות, זכה להקים בית לתורה בניסוח וחתנים עוסקים בתורה ובמצוות.

על התמדתו של הרה"ג רבי יוסף צדוק זצ"ל, סיפר בנו יבדלחט"א, כי הזמין את אביו לסעודת הפורים באחת השנים. שאל אותו האב, באיזו שעה מתחיל את סעודת הפורים, כי הוא הולך ללמוד בכלל, עד זמן הסעודה, ולאחר הלימוד יבוא מיד לסעודה. רבי יוסף זצ"ל לא החזיק פלאפון כלל, והיה מתמיד בתלמוד. כל מקום ששאלוהו ידע לענות, ה"קיימו וקיבלו" אצלו היה בעצמותו, וכל סדר יומו היה סביב עבודת ה'.

אף לילדי עם ישראל דאג רבי יוסף זצ"ל, לפני עשרות שנים שימש מחנך לילדי ישראל, בבית ספר ממלכתי דתי, יום אחד הודיעו לו על התפטרותו, הסיבה לכך מפני שהתפלאו, כיצד עוזבים ילדים את בית הספר, ועוברים

יום פורים

נתחדש לעם ישראל בפורים שגרם להם לקבל את התורה מרצון?
הגמרא במגילה שואלת, מדוע תיקנו את קריאת המגילה? ועונה הגמרא, אם מעבודות לחירות אמרין שירה, ממוות לחיים לא כל שכן. ואף כאן היתה גזירה להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים אשר בכל מלכות אשורוש, וכשניצולו עם ישראל ממוות לחיים, תיקנו קריאת המגילה שהיא הלל, וקיבלו עליהם את התורה שבעל פה בשמחה.

גזירת המן באה, מכיוון שהיה רפיון בעם ישראל. השתחוו לצלם, נהנו מסעודת אחשוורוש, שכחו שנמצאים בגלות, אמרו אחות לנו בבית המלך, וסמכו על אסתר המלכה, לא האמינו בבורא עולם. מיד בא הכלב בדמות המן הרשע, וזעזע את עם ישראל בגזירה שלו, כשם שבא עמלק להילחם בישראל ברפידים משום שרפו ידיהם מן התורה. משל לבן שהיה רכוב על כתפי אביו, והיה שואל עוברים ושבים, הראיתם את אביו? מיד זרקו מכתפו, ובא הכלב ונשכו. כך עם ישראל, כששאלו היש ה' בקרבנו אם אין? מיד הגיע עמלק, משום שרפו ידיהם מן התורה. אף כאן, עם ישראל רפו ידיהם מן התורה, נהנו מסעודתו של אחשוורוש, ואז הגיעה עליהם גזירת המן. אבל כשנטחו רק בבורא עולם וחזרו בתשובה באמת, רק אז נעשה להם נס ההצלה, וקיבלו את התורה שבעל פה מרצון.

ידוע בספרים הקדושים בשם האר"י ז"ל, שיום פורים מעלתו גבוהה מאד, עד כדי כך שיום פורים כפורים, ואף בפשט יום פורים הוא יום מיוחד.

בגמרא שבת (דף פ"ח) איתא, ויתעבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כנגיית ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעה רבה לאורייתא. אמר רבא, אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב קיימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

הבן איש חי בספרו בן יהודע מבאר, שעם ישראל קבלו את התורה כדרך הקראים, דאזלי בתר פשט המקרא. ומה שאמרו נעשה ונשמע, כוונתם היתה כפי הבנת הפשט, ולא רצו לקבל גם תורה שבעל פה, אשר בכל תיבה ותיבה של מקרא תלויים בה תילי תילים של הלכות.

ולכאורה הרי זה פלא, איך במשך כאלף שנים, אף מאורע לא הצליח לרומם את עם ישראל ולגרום להם שיקבלו את התורה מרצון. הרי היתה בניית בית המקדש, והנס שנעשה לשלמה שנפתחו דלתות קודש הקדשים, וכן מלאך ה' שהכה במחנה אשור, ועוד ועוד. ורק כשאירע נס הפורים, קיבלו את התורה מרצון. וצריך להבין, מה

משלוח המנות של רבינו שלמה אלקארה זצ"ל

צרכי ליל הסדר כהלכתו, בשר ודגים וכל היתר, הרי אסור היה לו לשתות חלב אחר הסעודה, וכיצד יקיים מצות ארבע כוסות בחלב? אלא ודאי שאין לו מאומה לצרכי פסח, ולכן נתתי לו די מחסורו!"

בווהר הקדוש מובא כאשר נגזר על האדם גזירה קשה, שולחים לו עני כדי לראות האם הוא דואג לו, ועל ידי דאגתו לעני דואגים מן השמים לבטל מעליו את הגזירה הרעה. ולכן מי שמעלים עיניו מהעני, מראה הוא בכך שאינו מאמין שאותו עני נשלח אליו מן השמים, ולכן הרי הוא כעובד עבודה זרה, כי חסרה לו אמונה בבורא עולם.

על הרה"ג רבי יוסף צדוק זצ"ל, סיפרו חברי הכולל, שכל עני שהיה נכנס לבקש צדקה, מעולם לא השיב פני אדם ריקם. תמיד היה קם ברויזות לחליפתו, מוציא מטבע ומוסר לעני, ומיד ממשיך לצלול בתלמודו.

מעשה שאירע אצל הגאון רבי שלמה אלקארה זצוק"ל, ראב"ד צנעא בין השנים ה'תר"ט ה'תרמ"ט, שבפורים שלח לו איש עני משלוח מנות. אולם, כשפתח את המשלוח, ראה שיש בו בסך הכל צנון חתוך. בחכמתו הבין הרב את מצבו של השולח, ומיד צווה לבן ביתו להוליך לאותו האיש המסכן קמה, בשר ויין וכל מיני מגדים, וגם שלח אל כל גדולי העיר וצווה עליהם לתמוכו, וכן עשו (ספר אור לישירים, נדפס בתוך ספר נר יאיר עמ' מ"ט).

מאורע דומה ארע אצל הגאון רבי יוסף דוב זצוק"ל מברסק, בעל בית הלוי, שנכנס אליו אדם ושאלה בפיו: "מהו לצאת ידי חובת ארבע כוסות לבילי הסדר בחלב, היות והיין ביוקר"? קרא הגאון לאשתו ואמר לה בלחש לתת לאיש עשרים וחמישה רובל כסף, כדי שיוכל לקנות יין לארבע כוסות. משיצא האיש שאלה הרבנית לפשר הסכום, והלא יין לארבע כוסות עולה סכום קטן בהרבה. השיב לה הרב: "לו היו לו

פרשיות השבוע

מהצד השני של הארון, ללמדנו שלא תהיה תערובת בין בניס לבנות. ואז, כשיש צניעות, השכינה שורה בינינו.

פרשת כי תשא

אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים (ל"ב, ד').

בפרשת עקב (דברים ט', ז') אומר משה רבינו לעם ישראל, זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר, למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד בואכם עד המקום הזה ממרים היתם עם ה'. וכולל כל החטאים שחטאו ישראל. אבל בפסוק שאחריו נאמר, ובחורב הקצפתם את ה' ויתאנף ה' בכם להשמיד אתכם. מדוע משה רבינו היה צריך להזכיר במיוחד מה שהקציפו בני ישראל את ה' בחורב?

והתשובה לכך, כי החטא בחורב היה כל כך גדול מאוד, כנגד כל החטאים שחטאו עם ישראל במדבר, כפירה ממש בבורא עולם, שאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים. ובשמים נהיה קטרוג גדול על עם ישראל, ומדת הדין דרשה עונש על כפירה זו, ולכן משה רבינו נאבק במדת הדין להכניעה. ולכן היה צריך להתפלל על עם ישראל ארבעים יום וארבעים לילה, וכמו שאומר הפסוק (ט', י"ט) כי יגורתי מפני האף והחמה.

פרשת ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל (ל"ה, א').

ויקהל משה כתב רש"י, למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר. ובפרשת יתרו (י"ח, י"ג) נאמר ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם, ופירש רש"י מוצאי יום הכיפורים היה. ולכאורה, מדוע היה צריך לשפוט את העם מיד למחרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר?

אומר הכלי יקר, היות וה' רצה לצוותם להתנדב למלאכת המשכן, והיה חשש פן יביאו למלאכת המשכן דבר הגזול, והוא מצוה הבאה בעבירה, ולא יתכן לבנות בית להקב"ה מן הגזול ח"ו. ולכן הכריז משה רבינו, מי בעל דברים יגש אלי למשפט, כדי שלא יהיה מומן גזל, ואז הודיעם על נדבת המשכן קחו מאתכם תרומה לה'. וטעם נוסף שהיה צריך לשפוט אותם למחרת יום הכיפורים, משום שעבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, אבל לא עבירות שבין אדם לחברו.

ועוד טעם למה דן אותם למחרת יום הכיפורים, משום דאיתא בגמ' סנהדרין (דף ז') אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל, שנאמר אלהים נצב בעדת אל. לכן עשה משה רבינו תיקון גדול שצווה אותם על השבת ודן ביניהם, כדי להשרות שכינה בישראל.

ועוד צווה אותם על השבת, ולכאורה, מדוע צוה אותם על השבת? שמענו מהרה"ג י.ר. שליט"א, שמשנה רבינו ע"ה עשה בחכמה שהערב רב יעזבו את מקום האסיפה, משום שלא רצה שיתנו למלאכת המשכן. ולכן כשכינוס אותם דיבר עמם על השבת, דבר שאין בו חידוש, כדי שיעזבו לכבד את מקום ההתכנסות.

טעם נוסף, האור החיים הקדוש כותב, מחמת שהיה להם עוון העגל, ועל ידי מצות השבת יכופר להם עוון זה. שכל השומר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו על כל עונותיו (שבת קי"ח ע"ב). והמטרה שצווה אותם על מלאכת המשכן, כדי להשרות שכינתו ביניהם, משום שמעשה העגל הרחיק את השכינה מעליהם.

פרשת תרומה

וארבעים אדניהם כסף (כ"ו, י"ט כ"א).

מה המיוחד באדנים שצריכים תרומה מיוחדת, מחצית השקל? הרי לכאורה ארון העדות היה הכלי החשוב ביותר שבמשכן ובבית המקדש, שהיו בו לוחות ושברי לוחות, וכן ספר תורה שכתבו משה רבינו, ואם כן היה ראוי לתרום עבור ארון העדות תרומה מיוחדת?

ונראה לבאר על פי המעשה המובא בירושלמי (חגיגה פרק ב' הלכה א', ובתוס' דף ט"ו), פעם היה רבי מאיר יושב ודורש ביום שבת קודש, אמרו לו, רבך עובר בשוק כשהוא רוכב על הסוס ביום שבת. יצא אליו רבי מאיר, ודרש לו את הפסוק טוב אחרית דבר מראשיתו, כלומר שאחרית הדבר עדיף על הראשית. אמר לו אחר, עקיבא רבך לא כך דרש, טוב אחרית דבר מראשיתו, טוב אחרית דבר כשהוא טוב מראשיתו, כלומר מתי האחרית טוב, כשהוא טוב מתחילתו. וזו היתה הסיבה שאחר יצא לתרבות רעה, משום שהוא לא היה טוב מראשיתו, כי אביו הקדישו לתורה שלא לשם שמים אלא לשם כבוד, כדי שיתפרסם שיש לו בן תלמיד חכם, וזה מה שגרם לאחר לצאת לתרבות רעה. ולכן טוב אחרית דבר, כשהוא טוב מראשיתו, שאז יש לו תקומה.

אף על קרשי המשכן יש לומר, טוב אחרית דבר מראשיתו, שהרי הפסוק אומר אצל אברהם אבינו, ויטע אשל בבאר שבע. וכשירד יעקב אבינו למצרים עבר דרך באר שבע, והרי אין זו הדרך לבאר שבע? ואומר המדרש, אמר רב נחמן, שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם אבינו בבאר שבע, ויעקב אבינו הורידם עמו למצרים, לאחר שהיו נטועים שם כמאה ותשעים שנה, ונטע אותם שם. ולפני מותו אמר יעקב אבינו לבניו, עתיד הקב"ה לצוות אתכם לבנות לו משכן, ולכן בצאתכם ממצרים קחו עמכם עצים אלו לצורך בניית המשכן. נמצא שעצים אלו יסודם בהררי קודש, מעצים שנטעו אברהם אבינו לצורך הכנסת אורחים, הרי שהיו ספוגים ממעשי חסד, ולכן נקראו עצי שיטים עומדים, שעומדים לעולם ולעולמי עולמים. ועל זה רמז דוד המלך ע"ה בתהלים (מזמור ק"ד), ישבעו עצי לבנון אשר נטע (ועיין רש"י שמות כ"ו, ט"ו).

וזה מה שהתורה באה ללמדנו, שחשיבות האדנים מפני שהם יסוד למשכן, ולכן התורה צוותה תרומה מיוחדת לתרומת האדנים. האדנים העמידו את כל קרשי המשכן, אדנים מלשון אדון, ולא לחנם נקראו בשם זה, להראות את החשיבות שייחסה התורה להם. ועוד, שאות קרשי המשכן ציפו זהב, אבל האדנים נשארו מגולים, ללמד שכל דבר שמקומים צריך להיות יסוד חזק, אבל אם היסוד רעוע, אחריתו מי ישורנו. וכך היה עם אלישע בן אבויה, שיצא לתרבות רעה, מפני שראשיתו לא היתה לשם שמים.

ועשית שנים כרובים זהב (כ"ה, י"ח).

כספר בראשית (ג' כ"ד) מפרש רש"י, הכרובים, מלאכי חבלה. ובספר שמות מפרש רש"י, דמות פרצוף תינוק להם.

ומפרש הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין, שזה תלוי בחינוך שהתינוק מקבל. אם הוא קשור לתורה ליד ארון הברית, הוא מחובר לקדושה והמצות, פניו דמות כרובים, וכרובים היינו דמות פרצוף תינוק תמים, נקי מחטא, בעל מדות טובות. אבל כאשר מתרחק מהתורה הקדושה, ומתמלא זוהמה של תאוות ומחשבות רעות, הוא מבחינת מלאך חבלה. כרובים אלו דמות תינוק ותינוקת, האחד מצד זה של הארון, והשני

עיונים בדברי מהרי"ץ

משנת מהרי"ץ בהלכות הפסוקים

ובשלחן ערוך (סימן תרצ"ג סעיף ד') מסיים, ואף על פי שאין בה אלא תשעה פסוקים, כופלין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים. ובבית יוסף סימן תרצ"ג מפורש שזה הוא על פי המנהג, והיכא דנהוג נהוג. ולזה תמצא שהגיה רמ"א, ואין מנהג לכפול פסוק האחרון של הפרשה.

ואני הצעיר ראיתי המנהג עכשיו לכפול, וחיפשיני בכל התכאליל ולא מצאתי גם אחד מהם שידבר שצריך לכפול, מורה שלא היו נוהגים לכפול וכו'. וסיים, ולכן אין להשיג על המנהג הזה האחרון, שהוא נגד התלמוד, ע"כ. כלומר, מהרי"ץ ביטל את המנהג משום שנתפשט על פי השלחן ערוך, ואינו מדינת דגמרא. וכן כתב הרש"י בהבדלי המנהגים, וכך העלה בשלחן ערוך המקוצר (סימן קכ"ב סעיף ל') שבבבלי אין נוהגים כן, דלפי שעמלק גרם להיות השם והכסא חסרים, כך פרשתו חסרה, וכמו שכתב מהרי"ץ ונה בפעמון זהב.

בחזון עובדיה פורים (עמוד ק"ז) כתב כדעת השלחן ערוך שצריך לכפול פסוק אחרון, והוסיף שאם לא כפל הפסוק, אין בכך כלום, ע"כ. ומוכח מזאת שאינו חייב מהדין לכפול פסוק אחרון, אלא מטעם מנהג, והיכא דאינו נהוג אינו מעכב.

ויתרה מזאת, שמנהג שאינו מוזכר בתלמוד, יש פעמים שאסור להנהיגו מן הדין. ולכן בסידורי הבלדי אין בברכות השחר ברכת הנותן ליעף כח, כי אין מוזכרת בתלמוד ברכה זאת. ועוד הביא מהרי"ץ בעניין קריאת ההלל בברכה בליל הסדר בבית הכנסת, שאין שום רמז מנתנא או אמורא, וגם בתלמוד לא נזכר רמז לזה, ולא נזכר זה לא בהרי"ף ולא בהרמב"ם. וכתב, על כן אף על פי שראיתי הרבה מהקהילות כאן שהנהיגו עצמן לומר הלל בבית הכנסת בברכה, אנכי לא כן עמדי. וכיון שנהגו לקרותו מאי דהוי הוי, אבל לא יברך מטעם האמור לעיל. ובאמת קהילות הבלדי נהגו לקרות ההלל בבית הכנסת בלא ברכה, אבל בקהילות השאמי, וכן מנהג בית כנסת אלשיך, לקרות ההלל בברכה, כי סמכו על דעת השלחן ערוך.

אך במנהג שהוא רק הנהגה טובה ותוספת, ואינו נגד התלמוד, פעמים רבות שמהרי"ץ חידש בסידורי הנהגות אלו. ולכן בברכה אחרונה שאחר המגילה, האל הרב את ריבנו והדן את דינו והנוקם את נקמתנו, כתב לענות אמנ אחר כל פרט ופרט מהברכה, והוא מנהג קדמונים. וכיוצא בזה מצאנו מפורש לרבינו האי גאון בתשובת שאלה, הובא בספר שבלי הלקט (סימן י'), שיש מקומות עונין אמנ אחר שליח ציבור בכל פרט ופרט כשאומר יעלה ויבוא ברצה, וזכרו ה' בו לטובה. ועיין על מנהג זה בשלחן ערוך המקוצר סימן קכ"ב סעיף י"ג, ובשו"ת עולת יצחק חלק ב' סימן ל"א. וכך נהגו בבית הכנסת צאלח על פי מארי שמעון צאלח זצ"ל (כלומר, לענין ברכת הרב את ריבנו, אבל לא לענין ראש חודש), אולם בשאר בתי הכנסת לא נהגו כן. וצריך לומר שכאן מהרי"ץ הביא דין זה בגדר הנהגה טובה, ואינו חייב, ולכן לא נתקבלה הנהגה זו בשאר בתי כנסת בעיר צענא.

יהדות תימן שימרה מנהגים קדומים במשך אלפי שנות גלות, ואף שבמשך הדורות נתקבלו בקהילות ישראל מנהגים חדשים, גדולי תימן לא אימצו להנהיג לציבור כל מנהג חדש, כשם שנתקבל בשאר קהילות ישראל, ונבוא לבאר בעזרה"י.

לדוגמא, בעניין היוק חברו ביום הפורים, כתב בשתילי זיתים (סימן תרצ"ה ס"ק י"א), להטוף הבחורים מאכל זה מזה, אנו לא נהגנו כן, ואין חילוק בשטות בין פורים לשאר ימים, וכן פסק בית יוסף, וכל שכן להזיק אחד את חברו. ואומר אני, שאין זה אלא נאצה לפני השם יתברך, ולא שמחה. עוד נתקבל בשאר קהילות החיוב לתת מחצית השקל. בני ספרד נהגו ליתן מעות בשיעור השווה לתשעה גרם כסף, וחייב זה מגיל עשרים שנה, ויש אומרים מגיל שלש עשרה שנה, וטוב ליתן עבור ילדיו הקטנים. בני אשכנז נהגו ליתן בעד כל אחד ואחד, אך הסתפקו בניתנת מחצית המטבע שבאותה מדינה. לעומת זאת, מהרי"ץ בסדר הלכות יום הפורים לא הביא דין זה, משום שיהיה תימן לא נהגו בכך. וכנראה שפוסקי תימן לא ראו לחייב את הציבור בחיוב שאינו מדינת דגמרא, אלא שיהיה בזמן המקדש. וכן כתב בשלחן ערוך המקוצר הלכות מקרא מגילה, שלא נהגו ליתן זכר למחצית השקל, כי חייב זה אינו אלא בזמן בית המקדש. ומכל מקום, טוב לעשות כן לחיזוק הישיבות.

כמו כן, בענין אמירת ואתה קדוש אחר קריאת המגילה בלילה, הטעם לאמירתה בליל פורים הוא מפני שבמזמור כ"ב בשבתהלים נאמר, אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיא לי. ומכאן למדו חז"ל, שחייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולשנות ביום. והפסוק ממשיך לומר, ואתה קדוש יושב תהילות ישראל, לפיכך צריך לומר פסוק זה, שהוא הקדמה לסדר קדושה, מיד לאחר מקרא מגילה (רש"י בספר הפרדס, אורחות חיים וכל בו, הביאם בילקוט יוסף פורים עמוד תקע"ח). ומטעם זה נהגו שגם ביום אומרים אשרי, ובא לציון גואל עד ואתה קדוש, ואחר מקרא מגילה בברכותיה מתחיל ואתה קדוש, כמו בערבית (חזון עובדיה פורים עמוד ק"ז).

אך מהרי"ץ כתב, ואחר שמשלימין התפילה, קורין המגילה. ודע דאף על פי שכתוב בשלחן ערוך (סימן תרצ"ה סעיף א') לקרות המגילה קודם ואתה קדוש, גם לומר ואתה קדוש אחר קריאת המגילה בלילה הוא לפי המנהג, לא לפי הדין. והטעם לכך משום שבתלמוד לא נזכר זה, ולא רמז לזה. וכבר כתב הרב דבר שמואל (סימן קכ"ח), שבדבר שלא נזכר בתלמוד ויש בו חילופי מנהגים, אין להכריח לשנות המנהג למנהג אחר, ויחזיקו במנהגים, ונהרא נהרא ופשטיה. (אגב, מנהג בית כנסת אלשיך היה לקרות המגילה ביום אחר קריאת ספר תורה, ולכאורה הוא דלא כמו ודלא כמו). וכן לענין קריאת פרשת עמלק כתב מהרי"ץ, דאף על פי שאינם אלא תשעה פסוקים, ותנן במגילה אין פוחתין בתורה פחות מעשרה פסוקים, הני מילי היכא דאפשר, אבל הכא סליק עניינא.

מסורת יהודי תימן בקריאת המגילה שלא להפסיק בנשימה בין פסוק לפסוק

מנהג יהודי תימן לקרות המגילה בנשימה ערבה ומהירה, בדקדוק אותיותיה נקודותיה וטעמיה, ובין פסוק לפסוק אין נושמים, ואפילו בין פרשה לפרשה, אלא מנעים בטעם שלפני סוף הפסוק, ומסמך אותו לפסוק שאחריו (מהרי"ץ, וכן הוא בשלחן ערוך המקוצר הלכות מקרא מגילה סעיף י"ב). ופלא על רבינו השתילי זיתים שהעתיק בשתיקה (בס"ק ל"ד) את דברי המגן אברהם, שצריך להפסיק בנשימה בין פסוק לפסוק, ולא העיר ממנהיגו.

והקשה רבינו אברהם בנו של מהרי"ץ, דאכתי קשה למה אין מפסיקים, שהרי כל הטעם שלא הפסיק עזרא הוא מפני שהיו נזכרים הפסוקים, ואם כן בימי עזרא היו מפסיקים, ואף אנו צריכים להפסיק כשאר פסוקי התנ"ך.

ותירץ מהרי"ץ דכיון שעזרא עצמו לא הפסיקם, אף על פי שמרדכי הפסיקם לא מפסקינו, דבתר תיקון עזרא גררני. כלומר, אבותינו קבעו שאין חייב להפסיק את הפסוקים במגילה, מחמת שעזרא לא הפסיקם. דאף שעד עזרא היו מפסיקים, כי ידעו את פסוק פסוקי המגילה, מכל מקום כיון שעזרא לא הפסיק את פסוקי המגילה, למדו רבותינו שאין חייב להפסיק כיון שאין תקנה מפורשת מעזרא הסופר. (כן שמעתי ממכמה תלמידי חכמים בבניאר דברי מהרי"ץ אלו).

עוד הביא מדברי רבי שלמה אלקבץ בספר מנות הלוי, שאין לשמוע לרבינו האבן עזרא כי דבריו תמוהים, כי אם ציוו שלא יפסיק הקורא בסוף הפסוקים, מה לו לעזרא להפסיק הפסוקים. ואין ספק שקריאת המגילה בזמן עזרא היתה כקריאתה בזמן תיקונה, וכקריאתה היום הזה, ולמה יפסיק עזרא ללא תועלת, ושורש הדבר הוא טעות מפורסם וכו'. ומה שנהגו כעת לקראתה בלא פסוק מעמים, הוא משום שנקראת אגרת, ודרך אגרת להיות בלא פסוק.

ותמה מהרי"ץ על דבריו, דתלי תניא בדלא תניא, הלא חז"ל הם התלויים בעזרא, ולא עזרא תלוי בחז"ל. ואם כן, כיון שעזרא עצמו לא הפסיקם, ממנו למדו חז"ל שלא להפסיק. כלומר, רבינו האבן עזרא התכוון לומר שעזרא הסופר הפסיק הפסוקים של שאר התנ"ך, אבל של המגילה לא הפסיק, ומחמת כן תיקנו חז"ל שלא להפסיק פסוקי המגילה. ודלא כדברי המנות הלוי, שהבין בדברי האבן עזרא שעזרא הסופר הפסיק גם את פסוקי המגילה, ולכן תמה עליו דמה לו לעזרא הסופר להפסיק פסוקי המגילה, כי באמת אדרבא הוא לא הפסיקם.

נמצא למסקנא כי מסורת יהודי תימן בקריאת המגילה, שלא להפסיק בנשימה בין פסוק לפסוק, עתיקת יומיו, ויש לה סמוכות מעוד ראשונים שכתבו כן.

מקור הדין כתב הבית יוסף בסימן תר"ץ בשם הרוקח, מנהג שלא לנושם בין פסוק לפסוק לפי שנקראת אגרת. וה"ר אברהם אבן עזרא כתב בפירוש אסתר, בעבור שעזרא הסופר הפסיק הפסוקים, ולא היה (יש גורסים אלא) אחר שנים רבות צו אבותינו שלא יפסיק הקורא הפסוק בסוף, ע"כ.

ומהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק (חלק ב' סימן קנ"ו) הביא שני ביאורים לדברי רבינו האבן עזרא. ביאור ראשון בשם ספר מעיין גנים למהר"ר ראובן מורדכי, שעל התנ"ך עברו כמה שנים עד בוא עזרא הסופר, ונשתכחו מישראל פסוק הפסוקים, וחזר עזרא ויסדם. אבל המגילה שלא עברו ימים רבים, שהיה קרוב לימנו, כל ישראל היו נזכרים בפסוק הפסוקים, ולפי שהוא לא הפסיקם ציוו אבותינו שלא יפסיק הקורא, כיון שלא הפסיקם עזרא. ואין צריך להגות ודוחקים שנדחק השירי כנסת הגדולה. (וכוננו כי בשירי כנסת הגדולה תמה על רבינו האבן עזרא, שהלא עזרא לא תיקן פסוק הפסוקים של המגילה לבד, אלא של כל התורה תיקן, ולמה במגילת אסתר תיקן שלא להפסיק בין פסוק לפסוק, ולא בכל התורה כולה. ולכאורה אדרבא, עזרא לא תיקן פסוק הפסוקים של המגילה כי היו ידועים, ורק של שאר התנ"ך תיקן, ומחמת כן ציוו אבותינו שלא להפסיק בנשימה בין פסוק לפסוק).

ביאור שני בשם ספר דבר משה (סימן מ"ח), שכוונת הכתובים ככתבם, היינו לומר שתיקרא

תולדות רבני תימן

הגאון רבינו שלום אלשיך זצוק"ל ראב"ד ק"ק תימן בירושלים

ירושלים לכך, רבינו שלום ורבינו אברהם כתבו היתר לבני קהילת תימן, להתיר לכל מי שאין לו מצה מספקת לכל ימי החג, לקנות מיני קטניות (ותשובתם הובאה בשו"ת זכרוננו איש סימן כ"ז).

בשערי יצחק (מוצש"ק פרשת בא ה'תשע"ג) הביא מרן הגר"י רצאבי שליט"א מקובץ רשימות משנת ה'תרע"ח, שם מובא שכל בניו של רבינו שלום נפטרו אחד אחרי השני. נפל ליבו עליו, וישב בתענית, וכיוון כמה כוונות, אך גם אחר כל הסיגופים נשאר חשוך בנים. נגלה אליו המגיד בחלום ואמר לו, כי ההתנהגות שלו ברבנות אינה בסדר, וייקץ והתחיל לפשפש במעשיו, ונזכר שהקיל בעניני כשרות בבדיקת הריאה, ולכן חל עליו עוון העדה ועל כן מתו ילדיו. מיד הזדרז, קרא את כל בני עדתו לאסיפה והודיע להם, מכאן ולהבא הריני מתפטר מרבנותי, ואיני ראוי להיות רב ופוסק. על אף כל ההפצרות עזב את משרתו, והתחיל להיות משרת פשוט בבית חולים, עד שנולד לו בן. ואז נדר, שאם יזכה ה' יעלה לכפר מירון, לציונו של הרשב"י.

לאחר תקופה בה הפצירו בו לחזור למשרתו, הסכים בתנאי שלא יפסק פסקי דין. ולא זו בלבד, אלא אסף את כל בני עדתו לבית הכנסת ודרש בפניהם במפורש, איני ראוי להיות רב ואב"ד, מקוצר הבנתי וממיעוט חכמתי, אבל אם רוצים דוקא בי הריני מוכן ללמד אתכם תורה מהמעט שאני יודע. עד כדי כך היתה גדול ענותנותו.

פעם קיבל רבי שלום על עצמו להיות חטאת הקהל, לשאת את עוון העדה, וכך היה. קודם שנפרדו מהקהילה הספרדית, הטילו עליהם מיסים וארנוניות מכמה שנים. הלכו הספרדים להלשין לשלטון, ואז לקחו את כל חשובי העדה התימנית, ואסרו אותם בבית האסורים. בראות רבי שלום את כל הרעה הגדולה הזאת, בעלי משפחות נאסרים ואינם יכולים לפרנס את בני משפחתם, מיד קיבל על עצמו את החובות של כולם, וביקש להוציאם ממאסרם ולהכניס עצמו במקומם, עד שיעלה בידו לשלם או להראות צדקתם. בקשתו נשמעה, ואכן הוציאו את חשובי העדה מבית הסוהר והכניסו אותו במקומם. הוא ישב בכלא זמן רב, אך לא היה לו כסף לשלם. היו מייסרים אותו, והוא קיבל עליו את היסורים באהבה. לבסוף עלה ביד בני עדתו להוציאו לחפשי, על ידי דרכים שונות. (ועיין בספר שוכן לשבטיו עמוד ק"ה, ק"ו)

רבינו שלום, בתפקידו כראב"ד, היה חתום על כרוזים ותקנות יחד עם גדולי ירושלים. בשנת ה'תרפ"ו הוא חתום על כרוז, להזהיר הציבור בסעודות חתונה וכיוצא בהן, שלא יאכלו אנשים ונשים בחדר אחד, מפני שמהפכים את שמחת חתן וכלה לעבירה של הרהור ופרצה במוסר וצניעות רח"ל (שוכן לשבטיו עמוד פ"ט).

בשנת ה'תר"ע, יום חמישי י' לחודש שבט, נתפרסמה מודעה ואזהרה על איסור רכישת חלקי בשר שנמכרים כבשר טרף, על ידי האטלילים של האשכנזים, אף שאינם בשר טריפה, אלא משום שהללו החמירו לא לנקר את החלב מחלקי בשר אלו. עולי תימן העניים נהגו לקנות חלקי בשר אלו, שנמכרו בזול, ולנקרם בעצמם. רבינו שלום, יחד עם עשרים ואחד מרבני הקהילה התימנית בירושלים, חתמו על קריאה זו לאסור את מכירת חלקי בשר אלו.

רבינו שלום חיבר חיבורים שונים, ומהם את ספר דורש שלום, פירוש מתובל ברמזים וסודות על התורה. אף חתם שמו כשר מסכים על כמה ספרים, ביניהם ספר אמונת ה', ספר ישב רוחו (תיקון האלמנה שערכו הגאון המקובל הרי"א ז"ל), וספר כסף צרוף (למקובל הגאון רבי סעיד צפירא ז"ל), ובנו הגאון רבי יוסף צפירא ז"ל).

רבינו זצ"ל נתבקש לבית עולמו בירושלים עיה"ק, בא' אלול ה'תש"ד.

הגאון רבי שלום אלשיך זצ"ל נולד בצנעא בשנת ה'תרי"ט, לאביו הרב יוסף אלשיך, שהיה נכדו של נשיא יהודי תימן הרב אברהם אלשיך (ראה עליו בעלון 31). בילדותו למד תורה מפי אביו ומפי גדולי תימן, הגאון רבי יחיאל בדיחי זצ"ל ראש ישיבת מהרי"ק, והגאון רבי חיים קורח זצ"ל שהיה ראש ישיבת בית אלשיך. עוד היה תלמידו המובהק של הראב"ד רבינו שלמה אלקארה זצ"ל, שעמד על כשרונותיו הגדולים וקירבו אליו.

בגיל חמש עשרה היה שוחט ובודק מומחה, ובגיל עשרים וחמש היה בקי בש"ס ופוסקים ובתורת הנסתר, והתמנה לדרשן ומגיד שיעור תורה בבית הכנסת הגדול אלשיך. עיקר עיסוקו היה בתורה, אך את פרנסתו מצא מעיסוקו בשוירת חוטי משי מצופים כסף, לצרכי הקישוטים של בגדי האימאם והשרים המוסלמים.

בשנת ה'תרמ"א עלה אחיו רבי אברהם לארץ ישראל, עם ראשוני העולים מתימן. אף רבי שלום נכסף לעלות לארץ ישראל, הוא הניח אחריו את כל עשרו, גדולתו וכבודו, ואף את עתידו המזהיר שרבים חזו לו, ובשנת ה'תרמ"ח שם לדרך פעמיו. הוא יצא עם אשתו, ילדיו והוריו, בדרך מלאה חתחתים וסכנות, והגיע לעיר החוף חודידה. אך שם קדמו הצו של הפחה התורכי בתימן, האוסר על עליית היהודים לארץ ישראל, ובני המשפחה נאלצו לחזור שבורים ורצוצים לעירם צנעא. לאחר מכן נתבררה סיבת האיסור, כי בצאת רבי שלום מצנעא לווזה עם רב, ודבר זה יצר רושם כי היהודים עוזבים בהמוניהם את תימן ועולים לארץ ישראל, ולפיכך הוציא הפחה התורכי צו על איסור היציאה מתימן.

רבינו שלום לא השלים עם גזירת איסור העליה, והחל לפעול לביטולה. הדבר הראשון שעשה, חיבר תפילה שזיכהו ה' לעלות לארץ ישראל. הדבר השני, שלח קובלנה (תלונה) אל השולטן בקושטא, על מעשהו של נציב בתימן. התגרות זו העלתה את חמתו של מושל העיר, ורבים הזהירוהו על כך, אך דוקא נחישותו ואמיצותו הם שעמדו לו בהצלחתו. אף רבים מבני תימן, שביקשו לעלות לארץ ישראל ונתקלו בקשיים רבים, נהגו לומר תפילה זו בערגה. והרי קטע מתפילה זו (שנדפסה בחוברת קובץ שירים אדר ה'תשכ"ו), גלוי וידוע לפניך איך עובתי ביתי, וכל קרובי ומיודעי, מלאכתי שהייתי מתפרנס ממנה בכוחך ולא בכוחי ועוצם ידי, ועזבתי את כל מחמדדי וארוץ בעקבותיך, ע"כ.

בחודש טבת ה'תרנ"א יצא רבי שלום בשנית לארץ ישראל, והגיע עם אשתו ושלושת ילדיו. בן שלושים ושתים שנה היה כשהגיע לירושלים. אביו חלה בדרך ונפטר בפורט סעיד, ועוד באותו שבוע לישיבתו בארץ נפטר אמו, ואף נפטרו בנו בכורו ובן אחיו. **תחילה** הקדיש את כל זמנו לתורה, למד בישיבות שונות ובחוגי המקובלים. לאחר מכן התמסר אל צרכי העדה התימנית שסבלה קשות באותם הימים, ורתם עצמו למענם, וביחד עם עמיתו הגאון רבי אברהם אלנדאף זצ"ל פעלו למען זכויותיהם של העדה.

כשנפטר הגאון רבי שלום עראקי, ראב"ד הקהילה התימנית בירושלים, נתמנה רבי שלום לראב"ד במקומו. הוא היה מקובל בקי בנגלה ובנסתר, נכבד אצל כל העדות, ובמיוחד אצל הבוכרים, שהיו מכנים אותו אבא שלום. אף שימש לעיתים מזומנות כחזן ומכוון על פי סידור כוונות הרש"ש זיע"א. בשנת ה'תרע"ג יצא בשליחות לסוריא ולמצרים, כדי לחלץ את תושבי ירושלים מהצר והמצוק שהיו נתונים בו.

באותה תקופה היה דוחק גדול לתושבי ירושלים, וכשהגיע חג הפסח, ביקשו בני הקהילה התימנית היתר לאכילת מיני קטניות, כמו שנהגו בשבתם בארץ תימן. רבינו שלום אלשיך יחד עם עמיתו רבינו אברהם אלנדאף זצ"ל, פנו לשאול את רבני הקהילות האשכנזים והספרדים, האם יכולים בני תימן להתיר לעצמם את אכילת הקטניות, היפך המנהג המפורסם בשאר קהילות ישראל שבעיר הקודש ירושלים. לאחר שהסכימו רבני

מערכת מסילות בני תימן קוראת לציבור לשלוח שאלות במנהגי תימן וכן תולדות חכמי ורבני תימן בני עדתינו

ובל"ג נפרסמן בעלונים הבאים. לפרטים בפלאפון 055-6783221

מדבקות זוהרות עבור גמ' שוטנשטיין ומתיבתא לזיכוי הרבים, להשארת הודעה 050-4180186